

ekként jelentés nélküléről, amihez később sem ad valóságos támpontot az előadás vagy a szöveg. Hiszen nem véletlen, hogy sem a korai kereszténység ábrázolásain – amikor az angyali élmény még közvetlen volt –, sem a modernitás utániakban – például Wim Wenders berlini filmjében – éppen nem a konvenció külsőségei határozzák meg az angyalokat, hanem összemérhetetlen, transzcendens egyediségük és ebből fakadó jelenlétük sugárzóereje. A dekorumként alkalmazott szárny így mintha éppen a jelentés lényegének mondana ellent, mert a látvány üres evidenciájává változtatja azt, ami azért nem látható, mert messze túl van a jelenségvilágon.

És mintha az egész előadás legfontosabb ellentmondása volna ez: a korábban virtuóz színpadi lényeglátás megbicsaklik a dolgok felszínén. És mert Hudi pontosan tudja, hogy ez pusztán csak *fenomenológiai* szemlélet lehet, míg ambíciója ennek az ellenkezője volna, hát súlyos szavakkal és olykor nagyon is retorikus hatáselemekkel, továbbá sokszorosított értelmezési utasításokkal helyettesítene azt, ami a produkciónál hiányzik. Létre persze mégsem jön, így nem, pedig a művész nagyon szeretné, ha létrejönne, és a kétségbeesett befogadásetztetikai arrogancia is ezt szemlélteti sajnálatosan – ha művészként most éppen bajban van, az esze és szemlélete mégsem hagyta cserben, s rendelkezésére áll még a posztmodern terminológia és alkalmazásának nálunk olyannyira gyakori léhasága – ami pedig az ő esetében azért fájdalmas, mert ő mindezt nemcsak tudta, de csinálta is.

Talán még fogja is. Hiszen erőteljes tehetségről és áldozatkész társulatról van szó, s ha most éppen leszálló ágban mutatkoznak is meg, talán a kárhozaton keresztül csak a mennyhez vezet majd útjuk. Mint a finálé ígéri: a „mélyre térs” most ahhoz kell, hogy minden végképp és csakugyan „körbeérjen”. Ez az előadás is így lehet majd nélkülözhetetlen.

Ha lenne helye ebben az univerzumban, azt mondhatnánk: *Isten adja.*

H.U.D.I. TÁRSULAT: KÁRHOZAT KERTJE (Millenáris–Trafó)

ÍRTA: Imre Zoltán, Hudi László és a társulat.
ZENÉJÉT SZEREZTE: Barna Balázs, Gryllus Samu.
DÍSZLET: Hudi László, Szirtes Attila.
SZÍNHÁZI ÉS ZENEI RENDEZÉS: Hudi László.
ELŐADÓK: Gőz István, Kövesdi László, Kóvári Eszter Sára, Pereszlényi Erika, Pintér Gábor, Réti Anna, Szabó Réka, Szász Dániel, Urbanovits Krisztina.

KUTSZEGI CSABA

Jelenléthiány

■ PURCELL PIKNOLEPSZIA ■

A sci-fikben nagyon egyszerűen megoldják a jelenléthiány problémáját. Ha a világűrben szolgálatot teljesítő mentőúrhajó orvosainak sürgős hívás miatt három perc alatt hárommillió fényév távolságot kell megtenniük, speciális kabinokba bújnak, és dimenzióugrással hipp-hopp a baleset helyszínén teremnek (lásd Francis Ford Coppola Szupernóvját). Némi egészségügyi kockázata persze van a dolognak, de a fő gond – véleményem szerint – inkább az, hogy dimenzióugrással csak úgy lehet valahova eljutni, hogy az ember aztán ott is van, meg nincs is ott. Ugyanis teljesen világos, hogy három perc alatt hárommillió fényévnyi távolságot biológiai-fizikai lehetetlenség megtenni, ennek ellenére nyugodtan kijelenthető: lehet, hogy egy ilyen utazás néhány évtized vagy évszázad múlva bárki által megvalósítható rutinfeladat lesz – virtuálisan. Ezek után már csak az a kérdés, hogy virtuális közegben mennyire lehet igazából jelen lenni. Ha az élet nem más, mint lelkiállapot (amit bölcsek filozófusok is állítanak), akkor magabiztosan megfogalmazható: teljesen mindegy, hogy a közeg fizikálisan valós-e avagy virtuális, a lényeg a megélt tudattartalom. Gyanítom: Agens Purcell piknolepsziáját leginkább azok értékelhetnék, akik ébrenlétük nagyobbik részét virtuális térben töltik el – csak nekik nincs idejük színházba járni, mert ha tehetik, egy percre sem szakadnak el a komputertől.

A piknolepszia jelenléthiányt jelent. A virtuális világháló korszakában (amelynek még csak a legelején vagyunk) a piknolepszia kulcsfogalomává vált, annak ellenére, hogy ritkán használatos a szó. A kibertérben már ma is újra lehet vívni a világtörténelem nagy csatáit szabadon választott nemzetközi szereplőkkel, nemcsak a NASA kiváltsága lesz a marsjáró robotok irányítása, hanem egy közepes teljesítményű komputerrel bárki otthonról is megteheti majd. A számítástechnikai kapacitás elképesztő tempóban növekszik, a határ (stilszerűen) a csillagos ég. Akár több millió fényévnyi távolságban levő égitesteket is lehet majd modellálni és valóságúen megjeleníteni a monitor képernyőjén. Az ember térben és időben bárhova eljuthat majd, és fel sem fog tűnni neki, hogy piknolepsziás állapotban van. Pláne akkor, ha a földi élet hétköznapjainak szituációit is jelenléthiányosan éli meg.

Jelenléthiány kétféle lehet: testben ott vagyok, de lélekben nem (ez a valóságos), és lélekben ott vagyok, de testben nem (ez a virtuális). A jelenléthiány mindkét fajtája egyre szaporodóképezebb, párhuzamos létük egymást generálja. Ha valaki naponta tizenöt–húsztól több virtuális jelenléthiányban (értsd: lóg a neten), hétköznapi életének emberi kapcsolatai is formalizálódnak és elkerülhetetlenül devalválódnak fognak, vagyis a valóságos életét is állandósult jelenléthiány fogja jellemezni. Ágens megérezte és megértette, hogy generációjának legtöbb tagja a kétféle piknolepszia között csapódik hol erre, hol arra, és környezetük, életmódjuk is a kor stílusának megfelelően – dizájnosan – jelenléthiányos. A *Purcell piknolepszia* a *new age* érzékeny művészi lenyomata. Gyanítom, hogy korszakos remekmű.

A formálissá vált, devalváló emberi kapcsolatok érintkezési formáit leegyszerűsödés jellemzi. Ez a fajta „letisztulás” felszínes sematizálódást takar. A formákból éppen a lényeg vész el. Ezzel párhuzamosan a művészetek különböző műfajaihoz az alkotók egy részét egyfajta kényszer űzi arra, hogy letisztult formákba öntsék a tartalmat. A XX. század irodalmi, képzőművészeti, zenei alkotásainak egész sora tesz erre kísérletet. Ebben a folyamatban a színpadi műfajok közül a tánc jár az élen. A legősibb művészet magyarázatot nem igénylő megjelenési formákban képes gondolati és érzelmi tudattartalmakat megjeleníteni, s a legnagyobb „előnye” a zeneszínjátszással szemben abból fakad, hogy könnyen nélkülözi a verbalitást. A *Purcell piknolepszia* műfaját a szerző kortárs operaként határozta meg. A kortárs operák használják a verbalitást. Ágens átlépte a Rubicont: olyan operát írt, amelyben egyetlen érthető szó sem hangzik el, de még fordítógép kijelzőjén sem olvasható.

Ezoterikus színpadi látvány, Purcell-muzsika, érthetetlen vokális hangzások folyamatos intonációja, amelyek intenzitása befolyásolja a vetített mozgóképen látható óriási

szélkerekek forgási sebességét – mindez azt sejteti, hogy a *Purcell piknolepszia* nehezen értelmezhető és még nehezebben élvezhető műalkotás. Ezzel szemben az előadás egyik legnagyobb meglepetése az, hogy minden pillanata lebilincselően izgalmas. Ágens és Kiss Viktória jelenléte és különös éneklése ihletett, magával ragadó előadóművészi produkció. A néző elcsodálkozik: követője és beleélésével részese lesz egy olyan színpadi cselekménynek, ami nem is létezik, legalábbis nem cselekményszerű. Ugyanez a helyzet a „szöveggel”: az érthető szavakat nem tartalmazó ének érthetőnek tetszik, legalábbis nem tűnik fel, nem zavaró az érthetlensége. Az alkotás belső feszültségét izgalmas elentmondások tartják fenn: a jelenléthiányos virtuális közegre emlékeztető színpadi térben magas érzelmi hőfokon akciózó, szenvedélyes figurákat megformáló emberek

condens örökkévalóban történő feloldódás útján lehet eljutni. A legtöbb vallás feltételezi e hely létezését, arra is akad példa, hogy felkent papok még a földi létben igyekeznek megtapasztalni az elérési ösvény járhatóságát (lásd: sámánrévület, meditatív keleti vallások). A legnagyobb probléma mégis az, hogy az egyszeri földi halandónak, míg gyarló porhüvelyét hordja, nincs módja (személyes jelenléttel) el-

Ágens

vannak (mégis) jelen, miközben az értelemhiányos szöveg értelmezhető kommunikációs jelrendszerként funkcionál. Lehet, hogy ezeket a viszonylatokat kell megszoknia annak, aki érteni akarja majd a XXI. század művészetét?

A *Purcell piknolepszia* (feltehetően a szerző általi) leírása a műsorfüzetben elolvasható: egyértelmű, tiszta formák, kísértés nélküli állóvilágok, átlátható rendszerek, az emberi lény harmónia és egység utáni hihetetlen vágyakozásának titkos, belső leképezése. Ugyanott, fentebb a következő olvasható: „A piknoleptikus »célja« kiszakadni az időből, megbillenteni a megélt világ egyensúlyát. Eredménye a »távollétben töltött«, megbontott idő.”

A valóságos és a virtuális jelenléthiány mellett körvonalazódik egy harmadik (típusú) jelenléthiány is. Ez a hihetetlenül vágyott harmónia és egység közegében lelhető fel, ott, ahova csak a személyiség feladásával (jelenléthiánnyal) és a transz-

lenőrizhető információt szerezni a transzcendens örökkévaló közvetlen környezetéről. Vágyini viszont (még életében) hihetetlenül vágyik a harmónia és az egység után. Ez az, ami nem található meg a hétköznapi életmódsémáiban, és ezt keresik sokan a virtuális kibertérben. A (harmadik típusú) jelenléthiány metafizikai ál-lapotába a művészeti alkotások fogyasztása is elvezethet. A vallás és a művészet körülbelül egyidős, és ősidők óta ugyanarról beszél.

Négyesi Móni, Gergye Krisztián, Szabó Csongor és Bata Rita

Koncz Zsuzsa felvételei

Ágens nem véletlenül „oldotta fel” Purcell-zenében a maga írta „áriát”. A barokk muzsika hangzásvilága és ideologikus ég felé örvénylése minden szempontból megfelelő háttérteret teremt az Ágens komponálta, „szféráig ívelő” vokális hangzatokhoz. Szerencsés az élőzene és a felvételtől felcsendülő Purcell-tételek arányos egymásnak felelgetése, kitűnő Stollár Xénia viola da gamba és Jávoroka Ádám brácsajátéka. Az ég felé örvénylés képzetét a képzőművész Tasnádi József készítette díszlet- és látványterv, illetve videovetítés erősíti. A már említett mai szélérőmű-propellek vetített képe előtt két, a színpad felett lógó kinyitható létra forog, melyeknek képe az örvénylő végtelen óceánra montírozva később vetítésben is megjelenik. A létra a felfelé törekvést, a transzcendens örökkévalóba jutás vágyát jelképezi. Ágens és Kiss Viktória elöl, a játéktér bal oldalán, egy fénycsík két végpontján áll. A fénycsík később – a táncosok helyezkedésével felrajzolt térformákkal összhangban – állandóan módosuló mértani alakzatokká változik. A Gergye Krisztián készítette koreográfia ősi jávai tánc mozgáselemeiből építkezik, kidolgozott, érzékeny, magas színvonalon valósul meg, és magától értetődően illeszkedik az előadás koncepciójába. Illusztráló, kísérő jellege és ebből adódó viszonylagos visszafogottsága a színpadi alkotás „operaiságára” utal, mozgáskincse – magyarázatot nem igénylő, letisztult formai elemeivel – atavisztikus tudattartalmakat idéz.

A feszültséget fenntartó, az előadás élvezhetőségének és értelmezhetőségének végig biztos bázist nyújtó jelenség a két ének-művész hétköznapi gesztikáival kísért, mélyen átélt játéka. A jelenség attól izgalmas, hogy felmerül a kérdés: mit élnek át tulajdonképpen az énekes-színészek? Ha nem csalódom, pontosan az emberi lény harmónia és egység utáni hihetetlen vágyakozását. A *Purcell piknolepsziát* az különbözteti meg az átlagos posztmodern színpadi alkotásoktól, hogy az alkotó-előadók felvállalták

benne a létbe vetett ember szenvedésének majdhogynem romantikus előadóművészi eszköztárral díszített megjelenítését. A játéktér ambientéja posztmodernül dizájnos. A kommunikáció nyelve az értelmezhetőség határáig lecsupaszított hang- és látványegységekből szerveződik, miközben az emberi fájdalom és vágy mindenki számára érthető, hétköznapi metakommunikációs nyelven fogalmazódik meg. A *Purcell piknolepsziában* mikro- és makrokozmosz látható egy időben. Fent (a vetítésen) végtelen örvénylés, őselemek harca, izzó magma, folyó láva, jeges gleccser, hőmezők, napfogyatkozás (máskor gyermekfejek) negatív és pozitív fényképe egymás mellett, alant pedig a jóra vágyó ember.

Ágens és Kiss Viktória közül az előbbi az aktívabb. Kiss Viktória átélt szerepformálását iskolázott szoprán hang koordinálja, Ágens gesztikája, viselkedése és hangmagasságai hektikusabbak. El is hagyja egyszer a fénycsík végpontját. Új helyén mély vonóshangokkal kísért fájdalmasan szomorú áriát énekel. Alighanem panaszkodik. Puccini 1926-ban a *Turandotban* Kalaf áriájával siratta el az elmúlt, visszahozhatatlan XIX. századot. Ágens új műfajú (multimédiás vagy virtuális?) előadás létrehozásával reagált a korára. De mintha a (mellesleg igen szörnyű) XX. századot siratná el benne.

ÁGENS: PURCELL PIKNOLEPSZIA (Millenáris Park, Teátrum)

ZENE: Henry Purcell, Ágens. KOREOGRÁFIA ÉS FÉNYTERV: Gergye Krisztián. DÍSZLET ÉS LÁTÁNY: Tasnádi József. JELMEZ: Béres Móni. ÍRTA ÉS RENDEZTE: Ágens.

ELŐADJA: Ágens, Kiss Viktória (ének); Bata Rita, Gergye Krisztián, Négyesi Móni, Szabó Csongor (tánc); Stollár Xénia, Jávoroka Ádám (zene).